

УДК: 130.2+316.3+321.07

Проблема політичної конструкції суспільних відносин у технократичній утопії (на прикладі «Комп'ютопії» Й. Масуди)

В.В. ОКорокова

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна, E-mail: verita77@yandex.ua

Авторське резюме

Стаття присвячена розгляду проблеми утопічного моделювання політичної системи суспільних відносин у майбутньому соціумі. Автор робить акцент саме на утопічність більшості сучасних політичних моделей інформаційного суспільства в його досконалої формі. Джерельною базою дослідження даної проблематики є праця одного з творців концепції інформаційного суспільства в його технократичному аспекті – «Комп'ютопія» Йонезі Масуди. Автор звертає увагу на прихильність дослідників саме до е-демократії як найсприятливішої та можливої форми політичного ладу майбутнього суспільства, яка вже пустила коріння в сучасній людській цивілізації. Окрім теоретичного підґрунтя в статті наводяться пропонувані Й. Масудою принципи та шляхи побудови досконалого інформаційного суспільства з тотальним пануванням інформаційних технологій, які б дозволили побудувати ідеальне суспільство. Останнє ж у свою чергу є прикладом становлення нового різновиду утопії, яка об'єднує в собі елементи соціальної та сцієнтичної утопії на засаді панування інформаційних комунікативних технологій. Рівень ІКТ є головною та вирішальною ознакою у становленні саме того досконалого ладу соціально-політичних відносин, який пропонує вчений.

Ключові слова: утопія, технократична утопія, е-демократія, е-комунікація, е-суспільство, демократія участі, інформаційне суспільство.

The problem with the political construction of social relations in a technocratic utopia (for example «Computopia» Y. Masuda)

V.V. OKOROKOVA

South ukrainian national pedagogical university named after K.D. Ushynsky, Odesa, Ukraine, E-mail: verita77@yandex.ua

Abstract

The article is devoted to consideration of the problem utopian modeling of the political system of social relations in the future society. The author focuses specifically on the most modern utopian political models of the information society in its perfect form. Spring the study of this problem is the work of one of the founders of the concept of the information society in its technocratic aspect - Computer utopia» Jones Masood. The author draws attention to the commitment of researchers to e-democracy as the most favorable and possible forms of political system of the future society, which has taken root in modern human civilization. In addition to the theoretical basis of the article discusses the proposed And. Meadow principles and ways to build the perfect information society with total domination of information technology, which would allow to build an ideal society. The latter, in turn, is an example of the formation of a new type of utopia, which combines elements of social and tice utopia based on the domination of information communication technologies. The level of ICT is the most important characteristic in the development of that perfect system of socio-political relations, which offers a scientist.

Keywords: utopia, technocratic utopia, e-democracy, e-communication, e-society, participatory democracy, information society.

Постановка проблеми. Інформаційна революція, що охопила суспільства більшості країн світу неминуче активізує прогностичні сподівання стосовно майбутнього суспільного устрою, оптимістичні надії або, навпаки, песимістичні попередження щодо загрозливих результатів подальшого інформаційно-комунікативного прогресу. Головний акцент у цих моделюваннях майбутнього ставиться саме на політичну сферу, від якої залежить вид політичного режиму (демократичний чи антидемократичний) та як результат – характер полі-

тичних співвідношень. Кожна з цих моделей, що пропонується, має певні науково-практичні засади та обґрунтування, але головне – виходить з основних принципів інформаційного суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Величезна кількість альтернативних ідей стосовно прогресу нинішнього суспільства до рівня досконалого суспільного ладу, в якому б було реалізовано утопічний ідеал суспільних відносин, вказує на наявність політологічного дискурсу, що ґрунтується на свободі вибору. Досліджен-

© В.В. Окоророва, 2015

ня таких учених, як Белініс, Биков І.А., Вершинін М.С., Карачай В.А., Коритнікова Н.В., Курочкін А.В., Маруховський О., Маяксіна О.Ю. вказують на те, що цей вибір можна розглядати з різних боків: вибору між тим, що є, і тим, як має бути; вибору наявного і належного; вибору між поточною реальністю та ідеалом-утопією [1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11]. Праці вчених виражають явну прихильність саме до демократичного ладу, проте з приставкою «е-» як тієї ознаки політичного устрою, який по-перше відповідає теперішнім процесам інформатизації суспільства, та, по-друге, вказує на футурологічний аспект цього питання часто-густо в його утопічному вимірі. Остання ж в сучасній політичній думці виконує щонайменше дві важливі функції. З одного боку, модерні утопії експліцитно критикують існуючий устрій з його недосконалою економікою, суспільними інститутами та «ною» мораллю. З іншого – пропонують альтернативні ідеали і, що важливо, шляхи до їх досягнення. Визначаючи індивідуалізацію особистості складовою прогресу, нові доктрини вказують на те, що вектор розвитку в тому чи іншому напрямку є не метою, а властивістю суспільства в конкретних умовах. З цього приводу Белініс Л. говорить про те, що в ХХІ сторіччі з виникненням е-комунікації збільшується можливість знову наблизитися до принципового рівня «Агори» - демократії безпосередньої участі, де існує можливість для проявлення таких властивостей демократичного правління, як: влада меншості; розподілення рішень; розширення елітних груп [1]. Відтак, спираючись на відмічену вище актуальність та проблематичність даної тематики, метою нашого дослідження є вивчення проблеми моделювання політичної конструкції суспільних відносин у суспільстві майбутнього, зокрема технократичній утопії. Джерельною основою у вирішенні мети нашого дослідження стане твір японського мислителя Йонезі Масуди «Комп'ютопія» (1966 р.), який є класичним взірцем утопічного моделювання соціально-політичного буття в інформаційному суспільстві, а саме – демократію участі в е-суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи політичну сферу «Комп'ютопії», розкривається низка рис, які дозволяють розглядати її в межах утопічної думки. Перед початком самого змалювання політичної системи в майбутній державі необхідно звернутися до мотивації вченого стосовно її притаманності саме цьому суспільству. Так, розмірковуючи про тодішню політику Й. Масуда писав, що сучасна політична система є парламентською демократією, при якій народ обирає представників шляхом голосування. Але народ бере участь лише опосередковано у прийнятті рішень центральним урядом або місцевими самоврядними одини-

цями. При цьому політична діяльність залишається в руках народних представників, політична система діє як непряма демократія за допомогою непрямої участі.

Інший механізм, стверджує він, який здатний у майбутньому забезпечити баланс інтересів та зітерти відмічені негативні прояви сучасної політичної системи в суспільстві та який, нарешті, замінить попередню представницьку демократію парламентарного типу – це демократія участі. Це буде політика участі громадян, політика, при якій управління буде здійснюватися самими громадянами [9, с. 10]. Цікаво, що, на думку вченого, технологічна база для створення такого роду демократії вже існує. Це – інформаційна мережа, можливість копіювання прогресивних політичних моделей та наявність зворотного зв'язку, що дозволяє враховувати думку не лише більшості, але й меншості. В процесі здійснення політики цими засобами зворотний зв'язок і акумуляція думок повторюватимуться доти, поки не буде досягнуто згоди. Тим самим, з одного боку, буде забезпечено неупереджений баланс переваг і недоліків політичного рішення, що приймається, а з іншого – враховано думку меншості.

Нинішній бюрократичний адміністративний апарат буде перетворений на вільну систему управління громадян. Для виконання адміністративних обов'язків знадобиться лише невеликий штат фахівців, які справді професійно відповідальні за адміністративні функції. Бюрократія привілейованого класу зникне. В цьому вільному громадянському суспільстві управління, примус і контроль над іншими будуть припинені [8, с. 46].

Продовжуючи своє дослідження вчений викремлює причини необхідності переходу до цього типу демократії у майбутньому інформаційному суспільстві, які, на його думку, є основоположними. До таких відносяться наступні:

- першою причиною, чому в інформаційному суспільстві парламентська демократія, тобто представницька демократія повинна бути замінена на демократію участі є те, що зазнає змін манера поведінки пересічних громадян. Вони будуть навіть ще менше задовольнятися матеріальними речами ніж зараз, «їх головним бажанням буде самореалізація». Й. Масуда пояснює дане твердження тим, що в індустріальному суспільстві, орієнтованому на задоволення матеріальних потреб, ліберальна капіталістична система виявилася найбільш ефективною соціальною системою і суттєво поліпшила матеріальне становище населення. І як наслідок цього матеріального забезпечення - вимоги громадян щодо більш широкої участі у політиці зменшилися до мінімуму. В інформаційному ж суспільстві, де потреба у самовдосконаленні стане мотивацією дій, процес задоволення людських потреб зміниться і пере-

творюється на процес створення та використання інформації, вибору дій і досягнення низки цілей. Заключна частина цього процесу стосуватиметься впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище, а також проблем соціальної і політичної сфер. Ось чому в інформаційному суспільстві потреби людей щодо участі у прийнятті рішень та управлінні економічною, соціальною та політичною системами стануть сильнішими.

- Другу причину необхідності запровадження демократії участі в інформаційному суспільстві Й. Масуда зводить до твердження, що у сучасному суспільстві влада держави і комерційних установ дуже зміцніла, а політичні рішення, прийняті такими масовими організаціями не можуть справляти далекосяжних впливів на життя пересічних громадян. Прикладом тут можуть служити такі питання, як: розвиток атомної енергетики, забруднення навколишнього середовища та ін. І вирішити ці питання, на його думку, можна лише проведенням національного або місцевого референдуму, у якому можуть брати участь громадяни.

- Третю причину доцільності і необхідності переходу до демократії участі в інформаційному суспільстві японський вчений вбачав у тому, що багато питань, котрі ми маємо вирішувати, є справами, які стосуються всього людства, є справами глобальними, що не знають національних кордонів і вирішення яких безпосередньо впливає на життя всіх людей. Головними серед цих проблем він вважав бурхливе зростання населення та нестачу природних ресурсів енергії. У вирішенні цих проблем важливу роль відіграють міжнародні організації, але значно важливішу роль тут буде відігравати «добровільна співпраця всіх громадян».

- Четвертою причиною і водночас умовою можливості й необхідності формування демократії участі Й. Масуда вважав те, що технічні труднощі, які донедавна унеможлилювали участь великої кількості громадян у виробленні політики, сьогодні вже подолані за допомогою революції у комп'ютерно-комунікативних технологіях, адже головні перешкоди, які стояли на шляху прямої участі пересічних громадян у виробленні політики на національному рівні, були технічного характеру. Втілення у життя якоїсь пропозиції, приміром, проведення референдуму, вимагало праці великої кількості персоналу, тривалого часу і величезних коштів. Але сьогодні дивовижний розвиток комп'ютерних і комунікаційних технологій вирішили цю проблему одним махом. Зокрема, розвиток комунікаційних супутників, домашніх комп'ютерів та багато іншого дають можливість вирішувати проблеми персоналу, часу та коштів. Більше того, громадяни матимуть можливість брати участь у прийнятті політичного рішення з якогось питання не один раз, а

багато разів, що дозволить їм більш глибоко, з різних кутів зору і у довготривалій перспективі зрозуміти природу та приховане значення цього питання. А це дасть можливість приймати більш розумні рішення [9, с. 101-103].

Такими, на погляд Й. Масуди, були чотири основні причини, що вимагають переходу від представницької демократії до демократії участі, котра має сформуватися у майбутньому інформаційному суспільстві. Відштовхуючись від означених вище причин переходу до демократії нового типу Й. Масуда продовжує своє дослідження, розробивши так звані «Шість базових принципів», на яких демократія участі повинна триматися в інформаційному суспільстві. Інакше кажучи це фундамент, без якого неможливо побудувати пропоноване Й. Масудо суспільство.

Згідно з першим принципом усі громадяни повинні брати участь у прийнятті рішень, або принаймні їх найбільша кількість. Уточнюючи цей принцип, Й. Масуда наголошував на тому, що всі громадяни, безпосередньо або опосередковано зацікавлені у вирішенні якогось питання, матимуть право участі в цій системі, незалежно від раси, релігії, віку, статі чи посади. Потрібно буде також пом'якшати обмеження щодо віку, зокрема суттєво його знизити з тим, щоб розширити участь молодих людей у прийнятті рішень. Адже не може бути демократичного розв'язання багатьох питань без участі молодого покоління.

Тут, на нашу думку, варто звернути увагу на дві важливі обставини. По-перше, що участь всіх громадян у прийнятті політичних та інших рішень є не примусовою (це демократія участі виключає взагалі), а бажаною і кінче потрібною як в інтересах окремої людини, так і всієї громади. По-друге, намагання залучити до процесу і надати можливість людям брати участь у прийнятті важливих рішень та їх втіленні у життя як у наймолодшому віці. Це надзвичайно актуальна і конструктивна ідея, тим більше, що молоді сьогодні загрожують не лише старі, а й нові напасті, зокрема наркоманія та ін.

Другий принцип наголошує на тому, що дух синергії та взаємодопомоги має просякнути всю систему. Для того, щоб демократія участі запрацювала найефективніше, уточнював Й. Масуда, всі її учасники мають надихнутися отим самим духом синергії та взаємодопомоги. Синергія, на його думку, означає, що при розв'язанні спільної проблеми кожна особистість співробітничає і діє, виходячи із власної точки зору, а «взаємодопомогу» слід розуміти як готовність добровільно пожертвувати своїми власними інтересами заради спільного добра, нівелювати несприятливі умови та поширити жертовність на інших людей чи групи. Ефективність синергетичної взаємодії є більш високою, ніж сума дій окремих людей.

На відміну від демократії участі, парламентська, тобто представницька демократія, продовжує Й. Масуда, є системою, за допомогою якої більшість накидає меншості свою волю та політику, що відбувається у відповідності до принципу мажоритарного правління. Вона базується на душі індивідуалізму та егоїзму, на егоцентричній та агресивній поставі, що має бути радикально замінено на систему демократії участі, яка є альтруїстичною та об'єднавчою. Разом з тим, він цілком слушно застерігає проти отождолення духу синергії з примітивним колективізмом, оскільки синергізм, на відміну від примітивного колективізму, базується на повазі до свободи та інтересів кожного індивідуума.

Зміст третього принципу говорить про те, що вся інформація, що стосується справи, має бути доступною для народу. В даному випадку Й. Масуда зазначає, що коли якесь питання має бути розв'язане за участю всіх громадян, вся інформація, що стосується цього питання, повинна бути оприлюднена. У сучасному суспільстві, нагадує він, у питаннях, які найбільш тісно пов'язані з життям людей, більша частина відповідної інформації приховується з міркувань національної безпеки або захисту виробничих секретів.

Але у майбутньому інформаційному суспільстві принцип роботи інформацію відкритою для народу є фундаментальною умовою існування демократії участі. При цьому потрібно, щоб народ був поінформований і мав вільний доступ не лише до якоїсь конкретної, безпосередньої інформації, а й до інформації щодо всіх можливих соціальних, економічних та інших впливів на своє життя. Це дасть можливість кожній особистості краще зрозуміти питання і брати участь у прийнятті рішення, виходячи не лише зі своєї власної позиції, а й з позицій всієї спільноти.

Четвертий принцип говорить сам за себе – всі отримані громадянами здобутки і понесені ними жертви мають бути рівномірно розподілені між ними.

П'ятий принцип нам говорить про те, що вирішення питання має відбуватися шляхом переконання та узгодження. Рішення щодо розв'язання будь-якої проблеми повинно прийматися за загальною згодою всіх громадян, яких це стосується. Тому будуть потрібні досить обережні зусилля, щоб підвести опозиційно налаштованих громадян та їх групи до спільної згоди. У сучасній парламентській демократії, нагадує японський вчений, політичні угоди та компроміси у багатьох випадках виробляються у процесі тривалої і жорсткої боротьби між правлячою та опозиційною партіями, або рішення приймаються взагалі без узгодження, що не суперечить принципу мажоритарного правління. Проте, інформаційне суспільство вимагатиме, щоб рішення приймалися

шляхом згоди всіх громадян, які беруть участь у його обговоренні та шляхом переконання цих громадян. Однак, для того, щоб це зробити можливим, потрібні вищезазначені умови - дух синергії, взаємодопомога, оприлюднення всієї відповідної інформації та збалансований розподіл здобутків і втрат. Й. Масуда добре розумів, що в інформаційному суспільстві знайдуться окремі люди або невеликі групи, які можуть не підтримати і не сприйняти якогось рішення. У таких випадках, виходячи з поваги до точки зору меншості, повинно бути прийнято рішення, запропоноване самою меншістю.

Сутність шостого принципу, у тлумаченні Й. Масуди, полягає в тому, що в інформаційному суспільстві всі громадяни будуть співпрацювати у справі втілення в життя рішення, прийнятого з їх безпосередньою участю. Цей обов'язок є результатом або наслідком права брати пряму участь у виробленні політики, але воно несе з собою очікування добровільного самообмеження і не повинно набувати форми примусу, яке супроводжується покаранням, підкріпленим законом, як це має місце в сучасному суспільстві. Участь у прийнятті рішень та спостереження за його втіленням у життя за допомогою добровільного самообмеження є невіддільними, і саме на цьому буде базуватися нова система вироблення політики та новий соціальний порядок в інформаційному суспільстві. Природно, зазначає японський вчений, що виникне проблема щодо тих громадян, які будуть порушувати прийняті в цьому суспільстві норми та правила суспільних відносин. Але такі порушники не будуть об'єктом покарання, від них вимагатиметься компенсація або через внесення соціальної контрибуції або через надання різних послуг спільноті з тим, щоб відшкодувати свою неспроможність сприйняти рішення. Ця система компенсацій буде встановлена не шляхом покарання, а шляхом її реформування самими правопорушниками.

Висновки. Відтак, з наведених нами ідей стосовно «Комп'ютопії» виходить важлива риса політики в умовах досконалої форми інформаційного ладу – у політичній системі інформаційного суспільства демократія, що ґрунтується на участі громадян, буде загальноприйнятим способом здійснення політики на відміну від непрямої демократії парламентарного типу [8, с. 45]. Унаслідок цього політична дія, що спирається на правило «більшість проти меншості», трансформується на політичну дію, що ґрунтуватиметься на рівновазі переваг і втрат у всьому спектрі турбот громадян як у сучасному, так і в майбутньому. При здійсненні політики таким способом зворотний зв'язок і акумуляція думок повторюватимуться багаторазово, аж доки буде досягнуто згоди, що забезпечить безсторонній баланс переваг і недоліків політичного рішення, наскільки це зачіпає осіб

і групи з їх конфліктуючими інтересами [8, с. 46]. Лише таким чином за Й. Масудою можна досягти ідеальної форми суспільних відносин в суспільстві. Таке суспільство функціонуватиме на основі синергетичної раціональності. Інакше кажучи, функціонуючим соціальним принципом буде синергізм – новий принцип, який замінить вільну конкуренцію сучасного капіталізму. Синергетично функціональне суспільство і стане тією ідеальною формою, яку нам обіцяє інформаційна перебудова. Прийде шне інформаційне суспільство стане вільним від згори керуючої влади, його осердям стануть вільні об'єднання. В такому суспільстві домінуючий клас організації зникає, бо відсутня система контролю, базована на службовій ієрархії. Новий соціальний порядок являтиме собою «поліцентровану» систему, що функціо-

нує на принципах взаємозв'язку, а не відповідно до монополізованої влади центру. Цей взаємозв'язок означає, що особистість і група об'єднані однією метою, що на місце егоїстичних інтересів приходять усезагальний інтерес, прагнення до спільної мети.

Інакше кажучи Й. Масуда одним з перших теоретиків інформаційного суспільства підняв проблему політичної конструкції майбутніх суспільних відносин. Та головним тут є та обставина, що японський мислитель створив справжній утопічний проект побудови досконалого технократичного суспільства, в якому всі сфери життя людини функціонували б за допомогою інформаційних технологій. Тому й стає зрозумілим, чому демократична форма політичного устрою суспільства в своєму досконалому вигляді отримує тут додаток «е».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белинис Л. Электронная демократия: политика в условиях глобальной коммуникации / Л. Белинис. – Режим доступа: <http://www.politex.info/content/view/171/>
2. Быков И. А. Киберполитика или новые контуры политики в XXI веке / И.А. Быков. – Режим доступа: <http://www.cyberpolitics.ru/content/view/395/34/>.
3. Быков И.А. «Электронная демократия» vs «электронное правительство» / И. А. Быков. - Режим доступа: <http://www.politex.info/content/view/171/30>
4. Вершинин М.С. Политическая коммуникация в информационном обществе: перспективные направления исследований / М. С. Вершинин. - Режим доступа: http://www.russcomm.ru/rca_biblio/v/vershinin02.shtml
5. Карачай В.А. Электронне врядування як інструмент демократизації в сучасному інформаційному суспільстві / В.А. Карачай. – Режим доступу: <http://itea-conf.org.ua/ids3ci-2012/399>
6. Коритнікова Н.В. Напрями впливу Інтернет-технологій на політичне життя суспільства // Український соціум: Науковий журнал. – К.: Видавництво Інституту економіки та прогнозування НАН України та Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка, 2007. – № 2 (19). – С. 139 – 148.
7. Курочкин А.В. Политика в условиях сетевого общества: новая структура и содержание / А. В. Курочкин. – Режим доступа: <http://www.gramota.net/materials/3/2011/3-2/27.html>
8. Масуда Й. Комп'ютопія / Перекл. з англ. В. Ляха // Філософська і соціологічна думка. – 1993. - №6. – С. 36 - 50.
9. Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society / Y. Masuda. – Washington: World Future Society, 1981. – 171p.
10. Маруховський О. Переваги та вади інформаційного суспільства: До 40-річчя виходу у світ «Комп'ютопії» Й. Масуди // Політичний менеджмент. – 2005. - №1 (10). – С. 127 - 136.
11. Маяксина А.Ю. Будущее информационного общества: кибердемократия или электронный тоталитаризм / А.Ю. Маяксина, Б.А. Дорошин. – Режим доступа: http://sociosfera.com/publication/conference/2011/118/buduwee_informacionnogo_obwestva_kiberdemokratiya_ili_elektronnyj_totalitarizm/

Стаття надійшла до редакції 18.12.2014

REFERENCES:

1. *Belinis L.* Elektronnaya demokratiya: politika v usloviyah globalnoy kommunikatsii (E-democracy: politics in the context of global communicatio). Mode of access: <http://www.politex.info/content/view/171/>
2. *Byikov I. A.* Kiberpolitika ili novyye konturyi politiki v XXI veke (Kiberpolitika or contours of the new policy in the XXI century). Mode of access: <http://www.cyberpolitics.ru/content/view/395/34/>.
3. *Byikov I.A.* «Elektronnaya demokratiya» vs «elektronnoe pravitelstvo» («E-democracy» vs «e-government.»). Mode of access: <http://www.politex.info/content/view/171/30>
4. *Vershinin M.S.* Politicheskaya kommunikatsiya v informatsionnom obschestve: perspektivnyie napravleniya issledovaniy (Political Communication in the Information Society: promising areas of research). Mode of access: http://www.russcomm.ru/rca_biblio/v/vershinin02.shtml
5. *Karachaj V.A.* Elektronne vryaduvannya yak instrument demokraty`zacyii v suchasnomu informacijnomu suspil`stvi (E-governance as a tool for democratization in today's information society). Mode of access: <http://itea-conf.org.ua/ids3ci-2012/399>
6. *Kory`tnikova N.V.* Napryamy` vply`vu Internet-texnologij na polity`chne zhy`ttya suspil`stva (Areas of Impact of the political life of society). *Ukrayins`kyj socium: Naukovy`j zhurnal.* К.: *Vy`davny`ctvo Insty`tutu*

ekonomiky` ta prognozuvannya NAN Ukrayiny` ta Ukrayins`kogo insty`tutu social`ny`x doslidzhen` im. O. Yaremka, 2007. № 2 (19). P. 139 – 148.

7. *Kurochkin A.V.* Politika v usloviyah setevogo obschestva: novaya struktura i sodержanie (Politics in a network society: a new structure and content). Mode of access: <http://www.gramota.net/materials/3/2011/3-2/27.html>

8. *Masuda J.* Komp`yutopiya (Komp`yutopiya). *Filosofs`ka i sociologichna dumka*. 1993. №6. P. 36 - 50.

9. Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society. – Washington: World Future Society, 1981. – 171p.

10. *Maruxovs`kyj O.* Perevagy` ta vady` informacijnogo suspil`stva: Do 40-richchya vy`xodu u svit «Komp`yutopiyi» J. Masudy` (Advantages and disadvantages of the Information Society: the 40th anniversary of the publication). *Polity`chny`j menedzhment*. 2005. №1 (10). P. 127 - 136.

11. *Mayaksina A.Yu.* Budushee informatsionnogo obschestva: kiberdemokratiya ili elektronnyiy totalitarizm / (Future of the Information Society: kiberdemokratiya or electronic totalitarianism). Mode of access: <http://sociosphera.com/publication/conference/2011/118/bud>

Окорокова Віра Вікторівна – кандидат філософських наук, доцент
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
Адреса: 65120, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26
E-mail: verita77@yandex.ua

Okorokova Vira Viktorivna – PhD in philosophy, associate professor
South ukrainian national pedagogical university named after K.D. Ushynsky
Address: 26, Staroportofrankivska Str., Odesa, 65120, Ukraine
E-mail: verita77@yandex.ua